

KENTAURO HERBO GIMINĖ

Yra kažkas mummyse, kas verčia mus trauktis ir gūžtis tarsi vagį nakties tamsoje ar žmogų, kuris, apsvaigęs nuo vyno, skaudžiai įžeidė savo valdovą, o kitą rytą su nerimu laukia, kuo viskas pasibaigs, koks bus tolesnis jo likimas. Kas ten glūdi mūsų kūno ar mūsų sielos gelmėj? Iš kur tatau? Ne tik man būdingas šitoks jautimas. Aš prisimenu, kaip Kukovaitis, mano tėvas, ūmai pašokdavo iš savo, regis, tokio ramaus pokaičio snaudulio ir imdavo dairytis aplinkui tarsi ieškodamas akimis tykančio priešo. Aš nežinojau, kodėl jis taip daro. Manydavau, kad iš tiesų nerimauja dėl savo gyvybės. Bet tik sulaukęs brandaus amžiaus patyriau, kad priešas, verčiąs staiga nubusti ir apsidairyti, tūno mummyse pačiuose. Negana to, aš jau kelis syk mačiau, kaip septyniolikmetis mano sūnus Šventaragis, žaisdamas, šaudydamas iš lanko ar ką mąstydamas, ūmai krūpteli, jo akių vyzdžiai susiaurėja, o raumenys įsitempia tarsi lūšies prieš šuolį. Visi mes, ir mano tėvas, ir aš, ir Šventaragis, sveiki ir tvirti vyrai, kuriems derėtų griebti gyvenimą už ragų ir versti jį ant šono, paklupdyti priešais save, padaryti iš jo parankų įnagį savo tikslams pasiekti. Bet mes turime tam tikro vangumo, tam tikros veiksmų ir minčių abejonės, kuri daro mus panašius į plaštaką su išskėstais pirštais, pro kuriuos gyvenimas byra kaip saulės išdžiovintas smėlis. Užuoat patys valdę gyvenimą, mes duodamės jo valdomi. Mes visą laiką kažko laukiame, tačiau iš to, kaip elgiamės laukdami, atrodo, kad tas „kažkas“ turi būti nelaimė.

Man atrodo, kad mūsų giminėje kažkas suklydo, ir tos klaidos pasekmės persekioja mus. Man atrodo, kad aš netgi žinau, kokia buvo ta klaida. Žodžiu, man atrodo, kad mūsų negalios priežasčių reikia ieškoti praeityje.

Varšas man papasakojo.

Varšas pusiau gulomis sėdi ant lokių kailių tarp galybės žmonių ir gyvulių figūrėlių, išdrožtų iš skirpsto ir kadagio medienos, išteptų riebalais, sumaišytais su suodžiais. Daug kas, regėjęs tas figūrėles, mano, kad tai mažičiai stabai, kuriuos jis garbina ir tyliai meldžiasi jiems vienu metu, bet Varšas man aiškino, jog čia atvaizdai tų žmonių ir gyvulių, kuriems jis buvo atėmęs gyvybę per visą nepaprastai ilgą savo gyvenimą. Vis dėlto aš manau, kad Varšas pasakė tik pusę tiesos: jo gyvenimas, šitaip įsikūnijęs daugelyje atvaizdų, ilgainiui virto jam šventu daiktu. Aš manau, kad Varšas sudievinio savo gyvenimą tiek, kad tasai, tikrasis jo gyvenimas, atrodo jam lyg ir ne jo, bet visų. Klausydamasis vėjuotomis naktimis miškų, žemės, oro ir namų garsų, Varšas įsivaizduoja, esą jis taip ilgai gyvas tik todėl, kad jam atiteko gyvenimai tų, kuriems jis atnešė mirtį.

Galimas daiktas, jog aš klystu ir medinės figūrėlės tėra paprasčiausiai drožinėti medžio gabaliukai, kuriuos Varšas laiko kambario papuošimui nelyginant buvęs medžiotojas, gražinąs būstą nušautų briedžių ir taurų ragais.

– Klausyk, Varšai, – sakau aš jam. – Kodėl tu papuošei savo butą tais, kuriuos sunaikinai, o ne tais, kuriuos sukūrei?

Jis vos vos praveria baltas lūpas šypsena, suplonėjusių nuo senatvės pirštų galiukai suvirpa.

– Sužinosi, jeigu sulauksi mano amžiaus, Uteni.

Varšo balsas švelnus ir malonus, ir, jam nutilus, kambario oras kurį laiką dar vibruoja. Varšas vengia atsakyti. Tačiau man nelabai svarbus jo atsakymas. Svarbiausia, kad Varšas išmano gyvenimą. Apie tai aš ir noriu jį paklausti.

Varšas yra mano netarnaujantis tarnas. Ne, aš negerai pasakiau. Jis nedirba jokių darbų ir nepaduoda man vandens taurės atsigerti, netvarko mano daiktų, nekloja lovos ir neatveda į ją

kunigaikštienės Visgalės. Tiems darbams jis yra per senas. Bet jis tarnauja mums kitaip. Varšas yra vienintelis mūsų ramstis sunkiam pažinimo kely. Varšas ištisia mums ranką, kai mes susipainiojam savo mintyse, kai nebeišmanome, ką daryti, kai nebežinome, kaip nubausti prasikaltusį, galop kai norime sužinoti, kas mes tokie.

Varšas moka rašyti laiškus. Jis buvo mano tėvo Kukovaičio tarnas, dar berniukas jis tarnavo mano seneliui Zivinbudui. Jis turėjo žinoti atsakymą į daugelį klausimų, kurie man neduoda ramybės. Mokantis rašyti laiškus žino tokių paslapčių, kurias žmonės nusineša į kapą, niekam jų neatskleidę. Nuo manęs Varšas neturėtų nieko slėpti.

Jis ima bryzelį džiovintos briedienos ir pradeda čiulpti, sykiu trindamas blyškiomis, minkštomis savo dantenomis. Krūvelė džiovintos mėsos guli priešais jį ant stalo. Čiulpiant mėsą, Varšo akys patamsėja iš malonumo, tačiau jo žvilgsnis vis taip pat atidžiai įbestas į mane. Varšo žvilgsnis tarytum priekaištauja man, kad aš nesu toks senas.

Durys atlapos, lauke saulė ir vėjas. Šiaurys verčia šokti ir krūpčioti medžius, krūmus, žolę ir retus baltus debesis danguje. Skaisti saulės šviesa abejinga žemei, šalta. Aš geriau apsigaubiu apsiaustu galvodamas, kaip paaiškinti Varšui, ko iš jo norėčiau. Čia, prieblandoje, Varšo kūnas atrodo lengvas ir perregimas. Kiekvieną akimirką Varšas gali ištirpti nelyginant ledas.

– Varšai, – sakau, – aš noriu, kad tu man kai ką paaiškintum. Jis nieko nesako, tik stebi šėlstantį vėją lauke ir pažeme šaudančias kregždes. Galėčiau prisiekti, kad žino, apie ką ketinu jį klausti.

– Kas yra, Varšai, kad mes, gyvendami beveik pačiame šalies viduryje, nuolatos jaučiamės taip, tarsi čia būtų žemėspakraštys? Sakytum, kažkas saugo mus nuo viso pasaulio lyg daržininkas savo daržoves.

Varšas tyli ir purto galvą.

– Ne, Varšai, – sakau, – tu žinai. Aš tau įsakau. Atsakyk, ko mes laukiame.

– Tu gali man įsakinėti ar ne, kaip nori. Mano amžių tai jau nebesvarbu.

– Atsakyk man, Varšai, – mano balsas nejučiom praranda aštrumą.

– Žmonės džiaugiasi, kai gali gyventi ramiai ir be rūpesčių. Sunku įsivaizduoti gyvenimą, ramesnį už tavo ir tavosūnaus, ir tavo artimųjų. Tu laimingas. Visas žmonių pasaulis kunkuliuoja kaip riebios mėsos katilas, jis kupinas pavojų, nes žmonės yra plėšrūs. Tau pavojai nebaisūs, nes niekas nesikėsina į tavo valdas ir tavo gyvybę.

– Varšai, ką tik daryčiau, aš vis jaučiu žvilgsnį, įbestą mano nugaron. Aš atsigrėžiu staiga, kuo netikėčiausiai, bet nepamatau nieko, kas mane būtų sekęs. O vis dėlto kažkas seka. Taip sekė mano tėvą, taip stebi ir Šventaragį. Mes visi laukiame antpuolio. Kas čia yra, Varšai? Tu juk žinai.

Varšas nuryja suminkštėjusią nuo seilių mėsą: kąsnis pamažu slenka jo stemple žemyn. Kambaryje tvyro rūgštokas senatvės kvapas. Jo nenustelbia nė įvairiausios žolės, kurių gausiai prikaišiota tarp sienojų.

– Žinau, – tyliai sako Varšas. – Žinau.

Kregždė įlekia į kambarį, apsuka ratą virš mūsų galvų, čirkšteli ir vėl išlekia laukan. Čia daug tų paukščių, bet dabar aš įsijautrinęs ir kregždės įlėkimas vidun man atrodo ženklas, kuriuo norima užčiaupti Varšui burną, neleisti jam nieko pasakyti. Pusiau atodūsis, pusiau aimana išsiveržia iš manęs. Mano pojūčiai įtempti iki ribos. Tačiau Varšas nemato viso to. Dabar jis, įsmeigęs akis į vieną tašką, ieško žodžių, kuriais galėtų prakalbėti.

Taigi, sakau, Varšas man papasakojo.

– Viskuo kaltas Kentauras, – pasakė jis, – ir Jučas, Jeremferdeno tarnas. Tai buvo seniai.

Varšo balsas čia stiprėjo, čia silpo, tarsi jis giedotų ilgą, lėtą giesmę.

– Bet dar seniau pasirodė Mandazigo sūnus Atila, dėl žiaurais būdo pramintas Dievo Rykšte. Jis

nužudė tris savo brolius – Ačiarą, Rochą ir Bledoną – ir tolimų žemių karalaitėsu vienuolika tūkstančių niekuo nenusikaltusių mergelių. Jampatiko srūvantis tirštas kraujas. Jis mėgavosi raudona spalva, ir jo šnervės virpėjo it vilko uosdamos salsvą karšto kraujokvapą. Išžudęs brolius, Atila vienas ėmė viešpatauti Vengrijos žemėje. Su penkiais šimtais savo genties vyrų, irgi trokštančių kraujo, jis patraukė į Italiją, ir visa, kas gyva, bėgo nuo jo ir slėpėsi žemės plyšiuose. Markas Antonijus Palemonas, Ponto karaliaus sūnus, išsigando garso, sklindančio apie Atilą, sėdo į laivus su keturiomis patricijų giminėmis, ir po ilgų klaidžiojimų jūromis bei vandenynais jie atplaukė į Nemuno upę, ir plaukė ja aukštyn dairydamiesi vietas, kur galėtų sustoti ir apsigyventi be baimės, nes jiems vis vaidenosi, kad Atila lipa ant kulnų. Plaukdami Nemunu aukštyn pasiekė Dubysą, įplaukė į tą upę, pamatė abipus aukštus kalnus, o už tų kalnų – plačias lygumas ir vešlius ąžuolynus, pilnus žvėrių – taurų, stumbrų, briedžių, elnių, stirnų, lūšių, kiaunių, lapių, voverių, šermuonėlių ir visokių kitokių, upėse – aibę nepaprastų žuvų, ne tik tų, kurios veisiasi čia pat, bet ir atplaukiančių iš jūros, nes netoli Nemuno žiotys.

Prie šitų upių – prie Dubysos, prie Nemuno ir prie Jūros – apsigyveno ir ėmė daugintis. Tą žemę praminė Žemaitija.

Ketrios patricijų giminės, sykiu čia atvykusios, buvo tokios: Kentauro herbo, Stulpų herbo, Meškos herbo ir Rožės herbo. O jų galvos buvo Dausprungas, Prosperas Cezarinas, Julijonas ir Hektoras. Palemonui gimė trys sūnūs, iš kurių tik vienas, Kūnas, turėjo palikuonių: Kernių ir Gimbutą. O šie irgi turėjo po sūnų. Kerniui gimė Živinbudas, o Gimbutui – Mantvila. Ir kai Živinbudui buvo tiek metų, kiek dabar tavo sūnui Šventaragiui, kunigaikštis Kernius pasiėmė mane iš Bisėnų, vienuolikos metų, kad tarnaučiau jam ir jo sūnui Živinbudui.

– Ne, Varšai, – pasakiau aš. – Mano senelio tėvas buvo ne Kernius. Tu juk pats sakei, kad Kentaurai paėjo iš Dausprungo. Tu suklydai, Varšai. Tas buvo taip seniai.

– Klausyk manęs ramiai, kunigaikšti. Aš neklystu. Tavo senelis iš tiesų buvo Mantvilos Gimbutaičio brolis. Ir tu ligšiol būtum Palemono kunigaikštis, jeigu ne Jučas, teneatgimsta jis naujam gyvenimui.

Varšas nutilo telkdamas savo mintis apie svarbiausius dalykus, o aš tebesėdėjau nejudėdamas ir jutau, kad mano veidas kaista.

– Jučą pirmasis pamatė Sudvajus, kunigaikščio Kerniaus žirgininkas, kai šis išbrido iš upės ją perplaukęs ir išdžiaustęs savo drabužius ant įkaitusio pakrantės smėlio. Jučas buvo augalotas vyras. Trisdešimt penkerių metų, stiprus kaip žvėris ir nenusakomos spalvos akimis, kurios kiaurai vėrė viską, į ką tik pažvelgdavo. Jeigu iš keturių ąsočių tik viename būdavo pieno, Jučas imdavo kaip tik jį, nė neatidengęs pasižiūrėti, kas jame yra. Jučas turėjo vieną nuostabią ypatybę: ant viso didelio jo kūno nebuvo nė vieno plaukelio. Nei ant galvos, nei ant smakro, nei pažastyse, nei papilvėje kaip kitų žmonių. Jis neturėjo net antakių, o jo vokai buvo be blakstienų. Saulėje įdegęs Jučo kiaušas buvo lygus lygutėlis it strazdo kiaušinis. Tatai atrodė labai neįprastai, ir visi būtų tuo stebėjęsi, bet Jučo laikysena buvo tokia, jog rodėsi – ne mes juo, o jis mumis labiau turėtų stebėtis. Nepasakyčiau, kad Jučas būtų buvęs išdidus. Juk jis galėjo prisistatyti kaip laisvas žmogus, ir niekas dėl to nesuabejotų. O vis dėlto pasisakė esąs tarnas.

„Aš esu Jučas, Jeremferdeno tarnas, – tokie buvo jo pirmi žodžiai, pasakyti kunigaikščiui. – Jeremferdenas sveikina jus.“

Kunigaikštis ir jo artimieji nežinojo, ką atsakyti. Niekas lig tol nebuvo girdėjęs apie Jeremferdeną.

„Ko tu nori iš mūsų, Jučai? Kas yra Jeremferdenas?“

„Jeremferdenas, mano viešpats, neliepė pasakoti apie jį. Jis liepė perduoti jums žinią, kuri jus nuliūdins. BET Jeremferdenas negeidžia jums pikto. Įsakyk savo broliui atvykti, kunigaikšti, ir tada aš perduosiu jums, kas man buvo liepta. O dabar tegul parodo man, kur galėčiau pailsėti.“

Keturiasdešimt tris dienas ir naktis aš žygiavau be miego. Jaučiuosi pavargęs.”

Jučo kalba buvo paprasta, be pagražinimų, bet įtaigi. Vos prigludęs prie gulto, Jučas užmigo ir atsibudo tik tada, kai kunigaikštis Gimbutas atjojo iš Kauno ir jo žirgo kanopos sukaukšėjo kieme. Jučas išmiegojo keturias paras, nenubudęs nė pavalgyti, net nesujudėjęs. Aš kelis sykius nešiau jam maisto ir vis rasdavau jį tokį pat. Nuostabu buvo ir tai, kad Jučas miegojo atmerktomis akimis. Kai aš vaikščiojau po kambarį, Jučo akių vyzdžiai sekė mano judesius. Bet pats jis tikrai miegojo: kvėpavimas buvo lygus, kūnas atsipalaidavęs, liežuvio galiukas iškištas, o nuo lūpų kampučio nutekėjusi ir sudžiūvusi seilė.

Atėjęs į svečių menę, Jučas nusilenkė abiem kunigaikščiams ir atsisėdo prieš juos. Mes visi laukėme, ką jis pasakys.

„Jeremferdenas sveikina Palemono giminę, – prabilo Jučas, – ir perduoda jums per mane, jo tarną Jučą, kad Palemono giminei lemta išnykti dvyliktoje kartoje.”

Aš mačiau, kaip kunigaikščio Gimbuto veidas liko pilkas, o ranka sugniaužė peilio rankeną, bet Jučas net nesuvirpėjo.

„Palemono giminės vyrai išžudys vieni kitus arba patys išmirs. Jeremferdenas, kuriam nėra šioje žemėje jokių paslapčių, matė, kaip paskutinysis iš Palemonu miršta su vyno taure rankoje. Tą mano viešpats ir liepė jums pasakyti.”

Jučas nutilo, o visi, kas ten buvo, žiūrėjo vienas į kitą nieko nesuprasdami, išsigandę arba supykę. Pirmasis atsigavo iš nuostabos kunigaikštis Gimbutas:

„Jis apgavikas. Supančiokit jį.”

Bet kunigaikštis Kernius sustabdė tarnus.

„Kokia giminė iškils po mūsų?” – paklausė jis.

„Kentauras”, – nedvejodamas atsakė Jučas.

„O paskui?”

„Aš nežinau, – tarė Jučas. – Bet Jeremferdenas tikriausiai žino.”

„Kur tas Jeremferdenas? – sumaurojo kunigaikštis Gimbutas. – Parodyk man jo valdas. Aš nužudysiu jį.”

„Jeremferdeno negalima nužudyti, – ramiai pasakė Jučas; atrodė, kad jokių aistrų jis nepažįsta, taip gerai tvardėsi. – Jūs neturėtumėt rūpintis juo. Metas pagalvoti apie savo giminę.”

„Jeigu teisybė tai, ką tu kalbi, čia sunku ką besugalvoti”, – pasakė Kernius.

„Galima, – atsiliepė Jučas. – Viena jūsų giminės šaka turi tapti Kentauru.”

Jo žodžiai turėjo tik vieną prasmę. Ukmergės žemėje gyveno vienintelis Dausprungo palikuonis. Jis bus pasmerktas tą pat akimirką, kai kuris iš dviejų čia sėdinčių kunigaikščių sutiks pasiimti Kentauru herbą sau.

Kurį laiką menėje viešpatavo tylą. Paskui vėl pirmasis ją sutrikdė Gimbutas:

„Aš netikiu tuo, ką sako šitas bebarzdis apgavikas.”

Jis pašoko ir sutrypė kojom iš pykčio.

„Mūsų giminė amžina. Niekas negali tuo suabejoti nebūgštaudamas dėl savo gyvybės. Aš nudobsiu Kentaurą, ir jis nebegrės Palemonams nei dabar, nei kada ateity. Tatai sakau aš, Gimbutas.”

„Po Palemonu bus Kentauras”, – pakartojo Jučas, Jeremferdeno tarnas.

Kunigaikštis Kernius nenuleido nuo Jučo akių. Kunigaikštis Gimbutas sudrebėjo išgirdęs brolio balsą: „Aš sutinku. Taip. Aš tikiu tavim, svetimšali. Mano sūnus Zivinbudas taps Kentauru.”

Kunigaikštis Gimbutas, sugniaužęs kumščius, su saviškiais išėjo iš menės. Netrukus išgirdome juos išjojant.

„Nuo šiol jūs turėsite laukti, – pasakė Jučas. – Jūs nieko daugiau neveiksite, tik lauksite žiūrėdami,

kaip vienas po kito miršta jūsų giminaičiai. Jūsų gyvenimas bus ilgas ir lėtas, o jūsų artimieji gyvens trumpai, karštai ir nerimastingai. Kiekvienas jų žingsnis priartins juos prie nebūties, o kiekvienas jūsų žingsnis reikš trumpesnį atstumą iki didybės, kuri jums skirta.”

„Aš sutinku“, – dusliai pakartojo Kernius.

„Bet čia dar ne viskas, – Jučas pakilo ir priėjęs pasilenkė Kerniui prie ausies, kad mes vos vos girdėjom jo balsą. – Čia dar ne viskas. Už giminės gyvybę ir garbę reikia mokėti.”

Kunigaikštis Kernius krūptelėjo, atšlijo ir nužvelgė Jučą nuo galvos iki kojų.

„Ne, ne man, – Jučas vos pastebimai šyptelėjo. – Nei Jeremferdeniui, nei man nieko iš jūsų nereikia, galite nenuogąstauti. Betgi tatai yra dievų apgavystė. Jūs apgaunate juos, nenorėdami susitaikyti su lemtim, skirta jūsų giminei iš tenai, – jis parodė pirštu į lubas. – Tai – nusikaltimas, o už nusikaltimus baudžiama, ar ne?”

„Kokios bausmės mes galim laukti? Ar Jeremferdenas to nenuspėjo?”

„Ne, jis to nežino. Bet man pačiam labai nepatinka Kentauras. Pusiau žmogus, pusiau gyvulys.”

„Tai tik herbas“, – netvirtai pasakė kunigaikštis.

„Taip, – patvirtino Jučas. – Aišku viena: tik toks yra kelias Palemono giminei išlikti.”

„Bet gal... – dabar jau kunigaikštį apniko abejonės. – Ar neprireiks mums per daug brangiai už tai užmokėti?” – jis atsigręžė į mus lyg laukdamas, idant jį paremtų.

„Tėve, – pasakė Živinbudas, – aš sutinku būti Kentauras.”

Jučas atsitiesė, pirmąsyk per tą laiką, kiek buvo pas mus, nusijuokė parodydamas baltus stiprius dantis ir nebylom išėjo iš menės. Po keturių ar penkių dienų jis, lygiai taip pat nieko nepasakęs, dingo. Nuo to laiko niekas jo daugiau nematė.

Varšas nutilo ir įsmeigė akis į kažką už mano nugaros. Aš atsigręžiau. Tarpdury stovėjo Šventaragis, mano sūnus. Jo veidas sakė, kad jis klausėsi Varšo pasakojimo. Iš pradžių man sukilo pyktis, ir aš buvau bemetęs į jį kokį daiktą. Tačiau Varšas žvilgsniu mane sulaukė. Ką gi, juo geriau. Anksčiau ar vėliau Šventaragis turėtų viską sužinoti, jis neabejotinai subręstų tiems klausimams, kaip kad subrendau aš.

– Kiek mums dar liko laukti, Varšai? – paklausė jis.

– Nebedaug, valdove, – atsakė Varšas. – Tu esi ketvirta karta nuo kunigaikščio Kerniaus. O nuo Gimbuto jų jau paėjo devynios. Kaip Jučas ir sakė, jie skuba gyventi ir miršta anksti. Mantvila, Gimbuto sūnus, turėjo du sūnus: Vykintą ir Erdvilą. Vykintas mirė be palikuonių. Erdvila susilaukė Mingailos, Mingaila turėjo du sūnus – Skirmantą ir Ginvilą. Ginvilas turėjo Borisą, Borisas – Rogvolodą, Rogvolodas – Glėbą, kuris numirė be palikuonių. Skirmantas turėjo Prisimantą, Liubartą ir Treniotą. Pirmieji du numirė nepalikę įpėdinių. Treniota turėjo Algimantą, Algimantas – sūnų Ringaudą. Ringaudas turėjo du: Mindaugą ir Dausprungą. Šis turėjo Tautvilą, kuris mirė nieko nepalikęs. Mindaugas turėjo Vaišvilką, Repeikį, Girstutį ir Ruklį. Iš tų keturių liko tik Vaišvilkas, didysis Lietuvos kunigaikštis. Jis neturi sūnų, neturi autoriteto tarp kunigaikščių ir bajorų, neturi dorybės ir pernelyg atsiduoda girtavimui. Po jo – tavo, Šventaragi, eilė, jeigu Jučas sakė teisybę.

– Dabar palik mus vienus Šventaragi, – pasakiau, ir jis nuėjo toks rimtas ir susimąstęs, kad man net suspaudė širdį.

– Ar tu patenkintas tuo, ką sužinojai? – paklausė Varšas, kai likome vieni.

Pasakysiu tau teisybę, Varšai. Man neaišku, kodėl tas laukimo jausmas, kuris mus kamuoja, toks panašus į nelaimės laukimą? Juk turėtų būti priešingai.

– Tu tiesiog įpratai laukti, pats nežinodamas ko. Žmogaus gyvenimas sutvarkytas panašiai kaip keturi metų laikai. Džiaugsmą atitinka vasara. O likusios trys metų dalys yra šaltos, darganotos, šlapios ir niūros. Tiek ir žmogaus nykių jausmų, – atsakė Varšas, ir aš supratau, kad jis daugiau nieko

nežino ir nebegalės man padėti.

Jis vėl pasiėmė džiovintos mėsos gabalėlį ir ėmė žiaumoti. Senatvės pavidalas yra bjaurus, pagalvojau jį palikdamas ir žengdamas į saulės ir šalto vėjo sklidiną dieną. O nuo tol praėjo beveik keturi mėnesiai įprasto laukimo, iki atsitiko tai, kas, matyt, ir turėjo atsitikti ir kas iš esmės pakeitė mano pažiūrą į pasaulį ir žmogaus prigimtį. Nė Varšas nebegalėjo man nieko patarti. Jis tik sėdėjo susisiautęs į šermuonėlių kailinius, ašarotomis akimis žiūrėdamas į liepsnos atšvaitus ant sienos, ir kartojo:

– Jučas tatai padarė. Žinau: Jučas kaltas dėl visko.

O po teisybei Jučas, kuris tikriausiai jau seniai virto dulkėmis, čia buvo niekuo dėtas. Bet Varšas negalėjo pasiduoti ir pasirodyti, kad yra bejėgis ką nors paaiškinti. Ko būtų vertas ilgas jo gyvenimas, jeigu išaiškėtų, kad yra pasaulyje dalykų, kurių jis neįstengia suprasti? Aš neprieštaravau Varšui, bet man buvo skaudu žiūrėti, kaip jis kenčia ir kamuoja bejėgę savo atmintį.

Sulaukę pirmojo sniego, kai žvėrys jau palieka aiškius pėdsakus, kuriais galima juos persekioti ištisą dieną, mes surengėme puikią didelę medžioklę. Pasikvietę svečių iš aplinkinių žemių, mes tikėjomės nuostabiai išsiblaškyti. Žvėrys, riebus, įsiganęs po vėsokos vasaros ir ilgo šilto rudens, šviežias gurgždantis sniegas atgaivina pojūčius: jie dar aštrūs ir stiprūs, tarsi liestum ką tik užsitraukusią žaizdą. Taigi sniego gurgždėjimas, šiltas žirgų kvapas, grubūs vyriški pokštai, medžioklės aistra, skalikų lojimas, prakaitas ant veido nuo įtempto jojimo ir ieties svaidymo, kaušas dar karšto salsvo kraujo iš ką tik nudobto gyvulio gerklės, glostantis išdžiūvusį gomurį ir sukeliantis neprilygstamą sotumo jausmą, – kaip visa tai atgaivina žmogaus sielą ir priverčia sparčiau plakti širdį!

Sulaužęs keturias pasiimtas ietis, aš, užuot pasiuntęs tarną, apgręžiau žirgą ir, įkaitęs nuo medžioklės aistrų, zovada nulėkiau namų pusėn. Mano sakalas – Nestanas. Varšas išaugino jį man, ir jis visados lydėdavo mane medžioklėje. Nestanui nereikia uždengti akių, iki jis bus nugabentas į medžioklės vietą ar pargabentas iš jos kaip kitiems sakalams. Kur išjodamas, aš liepiu paleisti Nestaną, ir jis nuolatos sukuriuoja ore, aukštai virš mano galvos, tykus mano palydovas. Panorėjęs leidžiasi žemyn ir atsitupia man ant peties. Bet taip atsitinka palyginti retai. Dažniausiai, pakėlęs akis aukštyn, aš regėdavau jį, plačiai išskleidusį sparnus, kybant danguje.

Užpereitą žiemą medžioklėje aš nukritau nuo žirgo ir susitrenkiau kelį. Pusę dienos išgulėjau giliame sniege, neįstengdamas atsikelti ir vėl užlipti ant žirgo, šaltis pamažėle ėmė prasigauti prie kūno, ir aš jau maniau pražūsiąs, bet tada mano žmonės galop mane aptiko. Ieškojimų gairė jiems buvo Nestanas, kuris kantriai ir ištikimai sukosi ore tiesiai virš tos vietos, kur mane ištiko nelaimė. Kiekvienas, norintis žinoti, kurioje girios pusėje aš esu, kaipmat gali savo norą patenkinti vos tik žvilgtelėjęs į dangų.

Taigi dabar, kai, sukirtęs žirgui, leidausi namo, ūmai pajutau, kaip kažkas kietai suspaudė man petį. Tai buvo Nestanas, mano sakalas. Jo aštrūs nagai perdūrė mano rūbą ir skaudžiai susmigo į odą. Aš pasipurčiau norėdamas numesti paukštį ir priversti jį skristi. Nestanas kiek atleido gniaužtus, bet į orą nepakilo. Kitu kartu aš būčiau supratęs, kad Nestanas savąja kalba nori man kažką pasakyti, kažką perduoti, kažkaip paveikti mano elgesį. Bet tada, kaip sakiau, buvau įsiaištrinęs ir daugiau nebepasiau sakalo. Vis dėlto, kai dabar apie tai pagalvoju, būtų buvę geriau, jei jis ir toliau būtų skraidęs. Gal tuomet visi žinotų, kur aš esu, ir šitaip būtų buvę galima išvengti to, kas paskui atsitiko.

Nušokęs kieme nuo žirgo, įbėgau vidun ir skubėte nuskubėjau į miegamąją menę, kur laikiau savo ietis, kad prireikus jos visada būtų čia pat, po ranka. Balčiukė, mano žmonos, kunigaikštienės Visgalės, tarnaitė, pamačiusi mane išsigando ir išmetė iš rankų urną su pelenais, bet aš ir į tai neatkreipiau dėmesio. Keliais žingsniais įšokau menėn ir nutvėriau ietį. Apsigrėžiau ketindamas vėl lėkti medžioklėn ir tada pamačiau reginį, kurio visiškai nesitikėjau. Plačiojoje mūsų lovoje, tarp

ilgavilnių antklodžių, gulėjo du žmonės: vyras ir moteris. Pats to negeisdamas ir nieko nežinodamas, dievas regi, aš užtikau juos tą akimirką, kai meilės ir dauginimosi aistra juos buvo nugramzdinusi nebūtin. Baltas moters veidas užmerktomis akimis ir išsidraikiusiais ant priegalvio plaukais buvo mano žmonos Visgalės – gražesnės jos aš niekada nebuvau matęs. Kas buvo tas vyras, iš pirmo žvilgsnio negalėjau pažinti.

Mano ranka veikė greičiau už mintį. Trumpai riktelėjęs, kaip buvau pratęs medžioklėje, lyg tai suteiktų rankai stiprybės, aš užsimojau ir iš visų jėgų sviedžiau ietį. Gerai nukalta ietis perskrodė vyro kūną kiaurai, nes kai jis suriaumojo, paskui išsiritė ir nuvirto į šoną, aš pamačiau, kad ieties smaigalys, išlindęs kitoje pusėje, paliko nedidelę žaizdą ant Visgalės krūtinės. Dabar atpažinau ir vyrą. Tai buvo Lisica, vienas iš mūsų tarnų, dvidešimtmetis žaliūkas, kurio žvilgsnis ir visas veidas dėl kažkokios ydos visą laiką buvo pašaipus. Dėl tos išraiškos jis atrodė protingesnis, nei iš tiesų buvo. Aš manau, kad mirtis jį ištikio pirmiau, negu jis atsigavo iš meilės svaigulio ir spėjo ką suvokti. Kraujas pliūptelėjo iš jo žaizdos kaip vanduo vos tik prakirtus ledą ir užliejo Visgalei pilvą ir šlaunis. Ji atsimerkė ir įsmeigė akis į mane, tačiau dar nematė manęs ir nieko nežinojo. Aš maniau, kad ji ims spiegti ir rėkti kaip visos moterys. Tačiau kai jos žvilgsnis nukrypo į mylimąjį ir vėl sugrįžo prie manęs, aš neišgirdau nė vieno garso. Ji nesujudėjo, net nepatraukė apklotu, kad prisidengtų nuogumą. Vis dėlto įdėmiai sekė mane, kai paėmiau į rankas dar vieną ietį.

– Eisi jam iš paskos, – išgirdau savo balsą. Ir tada ji pravėrė lūpas:

– Mes negimtume, jeigu nebūtų kitos būties, kurios galėtume laukti.

Mano veidas persikreipė, bet širdyje aš sutrikau. Visgalė buvo protinga moteris, labai protinga, ir aš lig šiol nesiliauju stebėjęsis, kas pastūmėjo ją į tokį slidų slaptos meilės kelią. Tačiau pajutau, kad tie žodžiai buvo per daug išmintingi tai valandai ir dėl to netikri. Taip, jos balse buvo netikrumo. Tarytum ji lazda mėgintų, ar neatsivers akivaras toje vietoje, kur ji ketina žengti. Aš niekada nesupratau moterų. Jos buvo man per daug svetimos, gyvenančios šalia, bet sykiu ir kitur, panašiai kaip katės, kurios niekad neprijunksta prie žmogaus. Niekados nekvaršinau dėl to sau galvos, bet netgi mano motina, kuri labai mane mylėjo, buvo man svetima. Moterys yra keistos jau vien dėl to, kad tariasi pažįstančios mus, savo sūnus, vyrus ir brolius.

– Kam tu taip padarei? – paklausiau.

– Aš nepadariau to tik dabar, bet dariau visą laiką.

Tik dabar ji atsigodo. Ją ėmė krėsti drebulys, ir ji liovėsi valdytis. Ji tiesiog pasiuto iš pykčio. Aš stovėjau su ietimi rankoje ir sakalu ant peties ir klausiausi užgaulių jos žodžių. Kuo labiau ji karščiausi, tuo ramesnis dariausi aš. Ji kalbėjo išblyškusiomis lūpomis:

– Tau visą laiką niekas daugiau nerūpėjo, tik prakeiktas tavo likimas. Koks tu vyras? Kiti vyrai tvirtai vaikščioja žeme, jie valgo, geria, medžioja, kariauja ir neužmiršta atiduoti savo duoklės moterims. Jie sveiki ir nesuka galvos dėl niekų. Kas iš to, kad tu aukštesnis ir stipresnis už kitus, jeigu tik stebeiliji į šešėlius ir šnabždi kažką sau po nosimi, o vaikščioji lyg sapnuodamas. Aš pavydėdavau net tarnaitėms to, kad tarnai bent retkarčiais priremia jas prie sienos tamsioj kertėj. Tau niekad manęs iš tikrųjų nereikėjo, o jei reikėjo, tai tik tam, kad išperėčiau tau tokį pat pakvaišusį puskunigaikštį. Kentaurai! Tik pamanykit. Pusė žmogaus, pusė arklio. Geriau jau būtų visas arklys. Visi tik ir juokias, kad ta antroji jūsų herbo pusė – ne arklys, o kumelė.

Aš sudrebėjau, kai ji užkliudė Šventaragį. Visa kita, ką ji paistė, buvo niekai, ir aš tą žinojau, pagaliau ir ji pati, jeigu ne pyktis, tikriausiai nebūtų taip kalbėjusi. Tačiau man labai nepatiko, kad ji koneveikia Šventaragį. Aš sudrebėjau ir iškėliau ietį. Tamsios spindinčios Visgalės akys išsiplėtė.

– Ne! – suriko ji. – Ne! Tu negali manęs nužudyti! Tu neišdrįsi!

Aš nieko neatsakiau, tik pasūpavau ietį lyg ketindamas sviesti.

– Aš kunigaikštienė! – dabar ji spiege. – Aš tavo žmona, girdi? Nedrįsk! Aš pašauksiu tarnus! Ei, gelbėkit! Ne, Uteni, tu neišdrįsi.

Ji apsvirtė ant pilvo ir pamėgino šliaužti prie manęs. Ašaros bėgo jai per skruostus, ir riksmas virto švokštimu.

– Tu neišdrįsi, tu neišdrįsi. Tu negali manęs nužudyti, Uteni. Negali.

– Galiu, – pasakiau. – Tu juk žinai, kad galiu. Tu žinai dar daugiau: kad aš taip ir padarysiu. Ir niekas pasaulyje man nesutrukdytų.

– Ne, – Visgalė šnabždėjo šliauždama artyn, – ne, ne.

Aš užsimojau ietimi, bet tada ji pakėlė savo veidą į mane, ir tai, ką aš pamačiau, sulaukė mano ranką. Tamsios drėgnos jos akys pasidarė apvalios ir geltonos tarsi du vaiskūs akmenukai. Tos akys be jokios išraiškos sutiko mano žvilgsnį. Niekados šito nepamiršiu. Kažkur jau buvau matęs panašias akis, tik tuo tarpu neprisiminiau kur. Užsimerkiau, ir tada atmintis man padėjo. Tokios akys yra angies. Trumpo laiko, kol buvau užsimerkęs, pakako, kad nepamatyčiau svarbiausio dalyko. Kai vėl pažvelgiau į savo žmoną Visgalę, nebeišvydau kunigaikštienės. Priešais mane ant keturių kreivų kojų stovėjo didžiulis, sulig žmogum, driežas išvirtusiomis geltonomis akimis, žvynuota oda ir raudonais nasrais, pilnais aštrių dantų. Jo gurklis tvinkšėjo. Aš sustingau, ir driežas žingtelėjo į mane. Atsitraukiau atstupstas ir vėl užsimojau ietimi. Driežas sušnypštė ir atšoko pasienin. Apsigrėžiau ketindamas bėgti laukan ir tarpdury pamačiau Varšą. Mostu jis mane sulaukė ir parodė į vidury menės gulintį Lisicą. Aš paėmiau už ieties koto, pakėliau pasmeigtą kūną ir juo nešinas išėjau. Varšas užtrenkė duris ir užstūmė sklendę. Kai atsigrėžiau į jį žadėdamas klausti, ką, jo nuomone, reikėtų toliau daryti, išvydau, kad visas jis – ir kojos, plonytės it vilyčėlės, ir rankos, išraizgytos piršto storumo juodomis tvinksinčiomis gyslomis tarsi gyvatės, ir geibus kaklas su smailiu gurkliu, ir didelė galva su užmerktomis akimis – virpa ir trūkčioja. Metęs ietį su užnertu lavonu, aš apglėbiau tarno pečius:

– Varšai, – pasakiau, – nurimk. Nebijok, Varšai.

Jis tebedrebėjo lyg sužvarbęs berniukas. Aš ne visai aiškiai prisimenu, ką pats jaučiau. Tarytum nieko.

Norėjau viską sutvarkyti prieš baigiantis medžioklei. Turėjau gerą pusdienį laiko.

Lisicą užkasėme, iškirtę pašalą miške už kelių varstų nuo namų. Didžiausią rūpestį kėlė driežas. Iš pradžių aš nė pagalvoti neįstengiau, kad teks atšauti miegamosios menės duris ir įeiti tenai. Bet roplys negalėjo pasilikti namie. Tą supratome abu – ir aš, ir Varšas:

– Padėčiau tau, bet esu jau per silpnas ir tik trukdyčiau.

Išgirdau vėjo atneštus medžioklės šūksnius, laisvus ir džiugius, skardų skalikų lojimą. Pavydėjau jiems, medžiojantiems. Net ir eidamas su peiliu rankoje prieš lokį būni įsitikinęs, kad nugalėsi. Kitaip neitum. Dabar gi buvau akis į akį su reiškiniu, kurio negalėjau įvertinti, kuris į nieką nebuvo panašus. Todėl ir aš nejaučiau savo jėgų ir galimybių. Tarytum ore kabojau, negaudamas atsispirti į žemę. Ašaros išsoko man akyse pagalvojus, koks laimingas buvau prieš kelias valandas. Norėjau tebebūti medžioklėje, norėjau, kad nieko nebūtų atsitikę.

– Pasiimk stiprią ir aštrią ietį, – tarė Varšas. – Kad ir kokie aštrūs būtų jo dantys, jis negalės atsilaukyti prieš ginklą. O gal geriau atplėšti truputį stogą ir pro skylę šaudyti iš lanko tol, kol nustips?

– Ne, – papurčiau aš galvą. – Negaliu. Kadangi Varšas nesuprato, paaiškinau:

– Negaliu blaiviu protu eiti ir nužudyti. Galų gale tai Visgalė... – sunku man buvo tarti tuos žodžius: bjaurus, bukas padaras niekaip nesiderino su gražuolės, protingos mano žmonos paveikslu, kuris tebestovėjo prieš akis. O vis dėlto tai, ką kalbėjau, buvo teisybė.

– Bet pirma ketinai atimti jai gyvybę. Dabar, kai ji jau prarado savo pavidalą, tau bus tik lengviau tai padaryti.

– Negaliu, – pakartočiau. – Neįkalbinėk mane, Varšai. Neįveiksiu savęs. Pirma buvo kas kita. Mano raumenys veikė neatsiklausdami galvos. Dabar galva vėl paėmė viršų.

– Tada viskas kur kas sunkiau, – susimąstęs tarė Varšas. – Nebeišmanau, kaip tau padėti. Einu, pabūsiu vienuoje, pagalvosiu.

Nenorėjau likti vienas. Neturėjau tamsaus kampo su figūrėlėmis, tarp kurių galėčiau atgauti pusiausvyrą. Todėl paprašiau jį:

– Pasilik čia, Varšai. Dabar tu man labai reikalingas. Jis sutiko be žodžių.

Netrukus šį tą sumanėme. Aš turėjau rūsį, įtaisytą kalne. Tai buvo didelė šalta patalpa su storomis išilgai skeltų rąstų durimis. Jeigu vasarą numirdavo kas iš mūsų, mes padėdavome jo kūną tenai ir jis negesdavo dvidešimt ir daugiau dienų, kol būdavo kaip reikiant pasiruošta laidotuvėms. Nusprendėme roplį uždaryti į rūsį. Sunkiausias klausimas buvo, kaip jį nuvesti iš namų į kalną. Bet radome išeitį.

Paėmėme rankos storumo virvę ir iš abiejų galų užmezgėme po kilpą. Prie pat buto durų pririšome arklį ir vieną kilpą užmovėme jam ant kaklo. (Be Balčiukės, namuose buvo likę dar kokia dešimtis žmonių. Liečiau visiems susirinkti vienoje menėje ir, kai visi suėjo, uždariau juos tenai kuriam laikui. Nenorėjau, kad per namiškius pasklistų tai, ką ketinau laikyti paslapy. Uždarytieji netgi nerodė per daug nepasitenkinimo: matyt, aš atrodžiau niauriai, o ir rūbą, aptašytą Lisicos krauju, jie puikiai matė.)

Taigi, būdami ramesni, kad mūsų nematys, tęsėme savo darbą. Varšas nešė mano ietį. Jis laikė ją abiem rankom, stipriai sugniaužęs, bet vis tiek vos įstengė nulaikyti: nusilpę pirštai skėtėsi, veidą nuo įtampos išmušė tamsus, kažkoks pilkšvas, senatviškas raudonis, raukšlėlės akių ir lūpų kampučiuose virpėjo, plačiai statomos kojos vos laikė kūną, apsinkintą nešmens. Bet Varšas laikėsi didvyriškai. Kas jį skatino? Atsidavimas? Įprotis? Savigarba? Užsispyrimas? Įsitikinimas, kad be jo aš nesusidorosiu?.. Nežinau.

Aš nešiau kilpą. Atšoviau skląstį ir staigiai trūktelėjęs atplėšiau duris. Mano širdis susispaudė laukdama antpuolio. Bet roplys nepuolė. Jis gulėjo toje pačioje vietoje, kur buvom jį palikę, išsitiesęs visu ilgiu, padėjęs galvą ant grindų. Viena jo akis, tviskėdama šaltu geltoniu, nejudėdama žiūrėjo į mus.

Reikėjo jį prikelti: kol driežo galva buvo ant grindų, negalėjau užmesti kilpos. Paėmiau ietį iš Varšo rankų ir žengiau artyn, ūmai nurimęs ir liovėsis jaudintis, tarsi visą gyvenimą būčiau gaudęs tokius padarus. Driežais virtusias moteris. Nepadariau nė vieno nevikraus ar nereikalingo judesio. Ištiesęs ietį, smaigaliu bakstelėjau gyvuliui į kaklą: netgi ietimi buvo nemalonu prie jo prisiliesti. Jis pakėlė galvą ir prasižiojo. Tą akimirką užmečiau kilpą. Nebereikėjo nė suraginti arklio, stovinčio lauke, kad ją užtrauktų, taip umaru roplys šoko į kitą menės pusę ir blaškėsi tol, kol kilpa užsiveržė ir jis ėmė dusti. Mūsų nuogastavimai nepasitvirtino, jis nesielgė kaip žmogus, o kaip visi žvėrys. Užuoat puolęs mūsų pusėn, kad virvė atsipalaiduotų, jis pasidavė panikai ir stengėsi pabėgti nuo mūsų, šitaip pats palengvindamas mūsų darbą. Varšas dabar buvo toks pat ramus kaip aš.

– Sykiu su kūnu dievas atėmė jai ir protą, – pasakė jis. – Vargšėlė.

Gumulas man įstrigo gerklėje, bet aš jį nurijau.

– Vesk arklį kalno linkui, Varšai, – paliečiau jam. – Aš eisiu šalia su ietim ir žiūrėsiu, kad nieko neatsitiktų.

Netrukus tvirtos kalno rūšio durys užsitrenkė, idant patikimai saugotų nepaprastą žvėrį. Varšas sunkiai alsavo, tačiau šypsojosi. Aš išgirdau toluoj sugrįžtančių medžiotojų balsus ir nuskubėjau paleisti tarnų ir namiškių.

Vakare, priverstinai šypsodamasis ir skatindamas linksmintis lėbaujančius svečius, pajutau gailėstį ir

ilgesį. Kaip niekad ilgėjausi gražiosios savo Visgalės, mylimos žmonos. Kažin ką būčiau atidavęs, kad ji rastųsi šalia. Pamatęs, kad vyrai apsvaigo, pakilau ir nepastebėtas išėjau iš menės. Tyliai snigo dideliais gniutulais, inkštė šuo: kaulu paspringo ar skaudėjo per medžioklę sužeistas šonas. Kiti skalikai, palikę jį vieną, su godžiais drėgnais snukiais sukiojosi menėje tarp svečių ir ėdė keptą mėsą, kurios buvo gausybė. Valandėlę pasiklausiau vienišo šuns aimanos ir, klimpdamas sniege, nuėjau pas Varšą. Jis sėdėjo prie ugnies, blizgančiomis akimis stebėjo liepsną. Man įėjus neatsigrėžė.

– Jučas kaltas dėl visko, Jeremferdeno tarnas... Nė vieno plaukelio ant viso kūno...

Maniau, rasiu pas Varšą paguodą. Deja. Vėl išėjau į naktį ir sniegą, kuris kaip mat aplipo man pečius, plaukus ir barzdą. Tirpo nukritęs ant įkaitusio veido. Kūnas buvo kupinas naujų, dar niekada nepatirtų jutimų, tarsi stovėčiau ties visai kito gyvenimo riba. Visgalė... Kaip man jos dabar trūko! Jausmai teliūskavo mano širdy, krūtinėje, sunkūs ir šalti tarsi stingstantis skystis. Niekada nebuvo tokių išgyvenęs. Stovėjau užsimerkęs po plynu dangum. Ilgėjausi praeities. Šuo tebeinkštė. Snigo.

Po valandėlės supratau, kad esu nebe vienas. Dar kažkas, be manęs, išėjo laukan. Susimąstęs nepastebėjau, kas ten buvo. Mačiau tamsų siluetą už kelių žingsnių. Nežinojau, ar jis regi mane, ar ne. Šiaip ar taip, negalėjau ilgiau stovėti veik visai apsnigtas. Pasipurčiau, kad sniegas kiek nubyrėtų, ir žengiau prie jo. Žmogus, žemesnis už mane, stovėjo atsukęs nugarą ir užvertęs galvą žiūrėjo aukštyn, į dangų. Sniegas sugurgždėjo man po kojomis, ir jis atsigrėžė pamažu, tarsi nepatenkintas, kad kažkas trukdo įdomų ir svarbų jo darbą.

– Ką čia veiki? – paklausiau.

– Žinojau, kad tu čia, – atsakė. – Mačiau, kaip išėjai iš menės.

– Ko tau prireikė iš manęs tokiu metu, Šventaragi? – tai iš tiesų buvo mano sūnus.

Jis neatsiliepė iškart. Patylėjo. Aš nekantravau baimindamasis, kad nepaklaustų apie tai, apie ką norėjau tylėti. Ėmė spausti šaltis. Naktį bus tikras speigas. Šventaragis, rodės, nejaučia šalčio. Jis vėl užvertė galvą ir išsižiojęs ėmė gaudyti burna krintantį sniegą. Atrodė kaip beprotis.

– Na? Kalbėk gi, Šventaragi.

Jis atsisuko, ir iš akių blykstelėjimo aš supratau, kad yra apsvaigęs. Išgėrė per daug vyno. Nuo to laiko, kai leidau jam dalyvauti medžioklėse, Šventaragis dalyvaudavo ir puotose. Kartais išgerdavo. Man tas nepatiko, bet pasikloviau juo. Nors ir jauno amžiaus, jis buvo žmogus, kuris puikiai supranta, ką gali, ir nesvajoja nei nemėgina daryti to, ko neįstengs. Tai retas bruožas. Net ir atėję į protą žmonės linkę pervertinti save ir savo jėgas.

– Grįžęs iš medžioklės nesutikau motinos. Kur ji?

Tačiau aš to laukiau:

– Vieši pas seserį.

– Neatsisveikinus su manim...

– Skubėjo, – maniau, toks atsakymas jį patenkina, bet apsirikau.

– Kas išlydėjo ją? – net ir apsvaigęs, Šventaragis neprarado galvos šviesumo.

– Lisica.

– Lisica? – jo balse jutau tūžmastį ir kartelį. – Lisica? – pakartojo ir lyg buvo kažką bepriduriąs, bet prikando lūpą ir nutilo.

Supratau, kad jis žino apie vargšės Visgalės ryšius su tarnu. Man buvo apmaudu, kad net mano sūnus žinojo daugiau už mane. Ūmai Šventaragis pakėlė galvą, ir jo žvilgsnyje pamačiau įtarumą.

– Ar tu įsitikinęs, kad motina tikrai išvyko pas seserį?

– Taip.

Atsakiau per greit ir per tvirtai. Šventaragis iškart suprato, jog viską žinau. Viską, ką jis nežinia kiek laiko nuo manęs slėpė.

– Kodėl ji taip pasielgė? – balsas buvo sykiu ir nusivylęs, ir niekinamai dygus.

– Nedera teisti tėvų.

Jis sugniaužė peilio rankeną:

– Užmušiu Lisicą. Pavysiu ir nudėsiu. Iškasiu iš žemės.

– Nebereikia.

Jis rimtai pažvelgė į mane: suprato.

– O motina? Tu juk sakei: jis ją išlydėjo.

– Beveik. Norėjo...

– Kas jai atsitiko? Kur ji?

– Jos čia nėra, – šaltis vis labiau spaudė, bet mano nugarą išmušė prakaitas: sunkiai ištvėriau tą apklausą.

– Tu nužudei ją?

– Ne.

– Aš netikiu.

– Prisiekiu tau, – ištariau, ir man atlėgo sakant teisybę.

– Ačiū tau, – pasakė Šventaragis. – Man būtų labai nemalonu, jeigu tu susiterštum mano motinos krauju.

Nors nieko neketinau sakyti, jis pakėlė ranką prašydamas mane tylėti.

– Nekalbėkim daugiau apie tai.

Staiga pajutau, kaip ne sykj, lyg kas žiūrėtų man į nugarą. Šventaragis irgi krūptelėjo. Kai po valandėlės jis nuėjo vidun, aš atsigrėžiau. Tiesiai už mano nugaros buvo kalnas su rūsiu.

Dabar jau tikrai galima pasakyti, kad laikas išnyksta tam žmogui, kurio jutimų padaugėja šimteriopai ir visi jie šimteriopai sustiprėja. Aš ėmiau suprasti tuos išmintingus žynius, marinančius save badu ir troškuliu girių glūdumoje tam, kad išvystų pasaulį tokį, koks jis yra pats savaime, kad patirtų šventą džiaugsmą galėdami pirštų galiukais liesti tikrąją būtį, kuriai nėra nei viršaus, nei apačios, nei pradžios, nei pabaigos. Aš nepasiekiau išminčių tobulumo, bet jau galėjau juos suprasti. Neturėdami kitų būdų pažadinti sielai, jie kankina savo kūną.

Varšas vis tiek buvo už mane protingesnis. Jeigu ne jis, būčiau pražuvęs tą žiemą. Jis maitino mane bičių medaus, tirpdytų sakų ir pieno mišiniais, davė man gerti įvairiausių žolelių, liepė ryti voratinklius, suvyniotus į žirnio didumo rutulėlj, ir tik jo pastangomis aš išsaugojau gebėjimą kvėpuoti ir bent šiaip taip susivokti mane supančioje tikrovėje (nors tamsiomis gilios žiemos naktimis, kupinomis kliedesių, aš vadindavau ją supančiojančia tikrove). Jeigu ne Varšas, kuris pats vos laikėsi, nes iš tiesų jau stovėjo ties nebūties riba, aš būčiau miręs kurį nors žiemos rytą tyliai krentant snaigėms ir niekada nesužinojęs, kad miriau. Bet Varšas manęs nepaliko, ir kai nuo stogų pradėjo lašnoti, vieną dieną supratau gulįs savo menėje, apkamšytas kailiais, tarp kurių pamačiau ir baltuosius Varšo šermuonėlius.

Per tą laiką, kol buvau kitur, aš daug supratau, nors ir ne viską. Svarbiausia, kad aš atleidau Visgalei jos kaltę. Dabar man liovėsi buvęs svarbus jos pavidalas. Mano sąmonėje nebeliko vietos ropliui. Aš galvojau apie savo žmoną kaip apie moterį, tokią, kokia ji kažkada buvo. Prisiekiu sau jos nepamesti. Mąstydamas nejaučiau jokio pasidarymo tuo bjauriu nelaimingu padaru, į kurį pavirto jos kūnas.

Išgirdau žingsnius, ir į menę įėjo Balčiukė, nešina dviem garuojančiais molio indais. Sutikusi mano žvilgsnį, ji sustojo. Aš nusišypsojau.

– Kokia laimė! Kokia laimė, kad tu pasveikai, kunigaikšti!

– Argi aš sirgau? – paklausiau.

Mergina sumišo nežinodama, ar viską gali man sakyti. Po valandėlės išdrįso:

– Aš nežinau. Nieko nemačiau taip sergant. Žmonės kalbėjo... Bet Varšas sakė, kad čia liga ir kad tu būtinai pasveiksi. Kokia laimė!

Pro langą įkypai krito pluoštas saulės spindulių, nušviesdamas Balčiukės veidą iš vienos pusės ir išryškindamas gražius jos bruožus. Pajutau, kaip lengvas virpulys perbėgo nugarkauliu, tarsi būtų papūtęs skersvėjis.

– Prieik arčiau, Balčiuke, – tariau aš.

Ji padėjo puodus ant grindų ir priėjo virpėdama. Vienu tarpu aš vos neužsimiršau vėl ir nepasakiau „Visgalė“. Man pasirodė, kad visa, kas atsitiko nuo anos dienos, kai su Nestanu ant peties lėkiau namo pasiimti iečių, buvo tik sapnas. Tačiau atsimerkęs pamačiau švelnius Balčiukės vokus, ir iliuzija dingo.

Kai viskas buvo baigta ir mes valandėlę pailsėjome, išklausinėjau Balčiukę, ar neįvyko kokių permainų, kol manęs nebuvo. Namuose neįvyko nieko svarbaus, bet pasaulyje – taip. Kunigaikštis Levas per puotą peiliu nudūrė Vaišvilką, paskutinį iš Palemono giminės. Aš apstulbau. Kas čia, sutapimas ar pildosi senosios pranašystės? Panorau gauti tikresnių žinių. Atsisukau į merginą:

– Apsirenk ir pašauk man Varšą. Noriu jį matyti ir su juo kalbėtis.

Ji pakluso. Skubiai užsimetė rūbą ir buvo beišeinanti, tačiau prisiminė, ko čia atėjusi. Pastatė man prie lovos indus su maistu, kvepiančiu mėtomis, čiobreliais ir mėsa, ir jau tada nuskubėjo pas Varšą.

– Garbė pasaulio sutvėrėjui, – pasakė Varšas.

Jis stovėjo remdamasis rykšte – jos užteko paremti tam kūno šešėliui, – o jo akys švietė džiaugsmu: juk, galima sakyti, jis pagimdė mane iš naujo. Tą akimirką jis reiškė man, ką tėvas ir motina. Priėjo ir pabučiavo į kaktą.

Balčiukės sakyta teisingai. Vaišvilkas mirė. Bet ji žinojo ne viską. Didikai pasitarę nusprendė, kad Šventaragis yra tinkamiausias didžiojo kunigaikščio sostui. Jie buvo atsiuntę žygūną atsiklausti mano sutikimo, bet, negalint to padaryti, Šventaragis, pasitaręs su Varšu, savarankiškai nusprendė. Liepė pasakyti, jog sutinka valdyti kraštą. Liko tik jo įvesdinimo į sostą apeigos, kurios įvyks po kelių mėnesių. Jučas nemelavo. Aš esu didžiojo Lietuvos kunigaikščio tėvas.

– Tu nesidžiaugi, Uteni, – pasakė Varšas.

– Džiaugiuosi, – atsakiau, – bet dar labiau džiaugčiausi, jeigu Visgalė, mano kunigaikštienė, galėtų džiaugtis drauge su manim.

– Deja, – tarė Varšas nuleidęs akis.

– Kaip ji? – paklausiau netvirtu balsu: negalėjau be liūdesio jos prisiminti ir apie ją kalbėti. – Kaip ji? – pakartojau.

– Greičiau „jis“. Nors sunku ką spręsti apie to driežo lytį.

– Kaip ji? – pakartojau.

Varšas suprato mane ir nuo šiol irgi kalbėjo apie ją.

– Visą žiemą aš šėriau ją ir kuopiau rūšį kaip įstengdamas. Nežinojau, koks maistas tiktų. Dabar galiu pasakyti, kad žalia mėsa jai geriausia. Iš pradžių nieko neėdė... neėmė jokio maisto ir vis žiūrėjo į duris lyg norėdama pabėgti. Bet dabar viskas gerai.

– Ar gali įvykti stebuklas? – paklausiau.

– Aš nežinau. Širdis man sako, kad jis jau įvyko ir tu niekad nebeišvysi jos moters pavidalu.

Aš ir pats buvau tuo įsitikinęs, nors turėjau truputėlį vilties.

– Ar tu nebijojai, Varšai? Nesi galinčius...

– Kai tu... susirgai, po mėnesio nupirkau prijaukintą lokį. Lokio ji bijo.

Kurį laiką abu tylėjome. Paskui aš prabilau:

– Ar tu nepakeitei savo nuomonės, Varšai?

– Ne. Tebemanau, kad tai yra atpildas už apgaulę, kažkada padarytą. Galimas daiktas, kad Jučas net žinojo tai tuomet, tik nesakė.

Aš patikėjau juo lengvai, kažkaip savaiame, tarsi mano galvoje jau seniai būtų buvusi vieta šitokiai minčiai. Sakytum, netgi jutau palengvėjimą.

– Nėra jokios garantijos, kad tokia nelaimė neištiks dar ko nors. Nemanau, kad ištikytų Šventaragi, bet kurį kitą iš namiškių gali. Mes visi turime būti atsargūs.

Tylėjau žiūrėdamas į tą vietą, kur visai neseniai saulės nutvieksta stovėjo Balčiukė. Vėl jos geidžiau.

– Ačiū, Varšai, – pasakiau. – Dabar aš pats imsiu viskuo rūpintis.

Niekados nebūčiau pamanęs, kad ateis mano gyvenime tokios dienos, kai žvėris taps artimiausias man padaras pasaulyje. O taip atsitiko. Du žmonės, visą laiką buvę šalia manęs ir net tam tikra prasme dalimi manęs, nejučiomis, bet aiškiai ėmė nuo manęs tolti. Pirmasis iš jų, Varšas, padėjęs tiek jėgų ir pastangų mano slaugymui ir priežiūrai per visą žiemos metą, nusilpo. Jeigu jis nebūtų toks senas, tuomet geriausias žodis, apibūdinantis jo visišką negalią, būtų „senatvė“. Nutirpus sniegui, Varšas jau nebeišeidavo iš savo ramaus kambario. Nebeturėjo sveikatos. Nors aš dariau visa, ką mokėjau, buvo aišku, kad kitos žiemos Varšas nebesulauks. Jis tik gulėjo amžinoj prieblandoj nurimęs ir su viskuo susitaikęs, vos įstengdamas pajudinti rankas, o jo akys vis bluko ir bluko, kol galop visai prarado spalvą, tik vos vos švytėjo kaip du ametistai. Susikalbėti su juo buvo veik neįmanoma. Norėdamas išgirsti, ką jis sako, tikriau, ką stengiasi pasakyti stingstančia suglebusia burna, turėdavau prikišti ausį prie jo lūpų. Antra vertus, net ir išgirdęs ne visada suvokdavau. Įvairūs laikai, praeitis ir dabartis, susimaišė jo galvoje tiek, kad vieną sykį pasilenkęs gavau išklaudyti jo pasižadėjimą, jog jis bus geras berniukas ir daugiau niekada nebesišlapins į lovą. Šitai po truputį praradau Varšą.

Kitas žmogus, kurio artumo pasigedau, bet neturėjau drąsos jo reikalauti, buvo Šventaragis. Jis vengė manęs. Kai prieidavau, Šventaragis pasišalindavo pirma dingstimi. Nežinau, kas skatino jį šitai elgtis. Greičiausiai nepatikėjo priesaika, kad nenužudžiau Visgalės, jo motinos, ir, pirmam įkarščiui praėjus, ėmė jos gailėtis ir ilgėtis. Nenorėjau, o ir negalėjau nieko jam paaiškinti, kad susigražinčiau pasitikėjimą, tad, manau, laikė mane savo motinos žudiku. Apsiribojo tik tokiais mudviejų santykiais, kurių negalėjo išvengti. Varšas man sakė, kad per visą žiemą Šventaragis nė karto nebuvo užėjęs į menę, kurioje aš buvau. Galimas daiktas, aš klydau, ir Šventaragiui paprasčiausiai reikėjo pabūti vienam ir susikaupti. Jis turėjo iš vidaus pasiruošti tapti didžiuoju kunigaikščiu. Kažin ką būčiau atidavęs, kad galėčiau pažvelgti į sūnaus širdį. Bet, žinoma, niekas man negalėjo to duoti.

Tokiomis aplinkybėmis ir susidraugavau su žvėrimi. Tai buvo Kutlubugas, lokys, nupirktas Varšo. Atskirtam nuo girių ir panašių į save, jam, matyt, irgi reikėjo padaro, su kuriuo galėtų bendrauti. Pirmas dienas, perėmęs jį iš Varšo, laikiau ir vedžiojau pririšęs grandine, nes lokys pasirodė irzlus ir galintis šokti ant manęs. Bet greitai pamačiau, kad jo irzlumas buvo greičiau apsimestas ar tikriau tai, ką palaikiau irzlumu, buvo įprasta jam būseną, rodanti, kad jis nėra apsnūdęs, o budrus. Kai prisiedavo mėsos ir aptingdavo, liaudavosi niurggėjęs, pasidarydavo vangus ir abejingas, jeigu tik niekas jo nekliudydavo. Atskleidęs tuos jo bruožus, grandinę nukabinau, nes Kutlubugas visados puikiausiai eidavo šalia, nemėgindamas bėgti ar šiaip spyriotis. Tačiau greitai vėl turėjau uždėti grandinę, nes, prisirišęs prie manęs, lokys jautė nepalankumą kitiems namiškiams. Užtekdamas skardžiau ištarto žodžio ar staigesnio mosto, kad Kutlubugas, niurgzdamas ir iššiepęs iltis, atsistotų ant užpakalinių letenų ruošdamasis pulti. Niekas iš šeimynykščių negalėjo lokio pakęsti, lygiai kaip ir Kutlubugas jų. Visa savo žvėriška siela jis buvo man atsidavęs. Kur eidamas ar jodamas, vesdavausi kartu ir jį. Uždarytas vienas namuose jis maurodavo ir draskydavo nagais duris, įvarydamas daug baimės tarnams. Žirgai iš pradžių baidėsi lokio, bet veikiai priprato prie jo ir iš tolo pasitikdavo

žvengimu. Kartais, nubudęs nakčia ir negalėdamas užmigti, klausydamasis žiogų čirškimo tamsoje, švelniai pešiodavau Kutlubugo kailį ir šnekučiuodavausi su juo: kalbėdavau visokius niekus, kaip kad motina kūdikiui ar įsimylėjęs vyras merginai, arba pasakodavau jam savo gyvenimą. Lokys niurnėdavo patenkintas, ir tada aš imdavau klausinėti save visokių dalykų, kreipdamasis į jį („Ką tu apie tai manai, Kutlubugai?“). Kutlubugas nepamilo Balčiukės, ir aš lioviausi kvietėsis ją: moterys manęs daugiau nebetrakė. Nubusdavau ankstyvais rytmečiais, kai Kutlubugas murmėdamas ir dūsausdamas imdavo laižyti man kojas. Tuomet keldavausi, imdavau mėsą, padėtą iš vakaro, ir eidavau į kalno rūšį. Taip, aš lankiau JĄ kasdien.

Net ir nusprendus nežiūrėti į ją kaip į roplį, iš pradžių buvo nelengva. Nevėdinamas rūšys buvo perdviesęs kažkokių irėsių tvaiku, gniaužiančiu kvapą. Nė karto neužklupau jos miegančios. Visada mane pasitikdavo stiklinis geltonų akių žvilgsnis. Jutau tarsi kokį sąžinės graužimą. Nors ji tiesiog paniškai bijojo Kutlubugo, nedrįsau be lokio įeiti pas ją. O lokys buvo visiškai jai abejingas. Numesdavau mėsą ant akmeninės aslos ir tuojau pat išeidavau. Prie manęs ji mėsos neliesdavo. Tik žiūrėdavo į mane be atvangos, kol būdavau tenai. Stengiausi užtrukti kalne kuo trumpiau. Toji pareiga mane slėgė.

Bėgant laikui, pamažėle ėmiau įprasti. Jau po mėnesio netikėtai pats sau pagalvojau, kad akys rodo ją tebeturint sąmonę. Mėginau kalbėtis su ja, jėjęs paklausdavau: „Kaip gyveni, Visgale?“, tačiau atsako nesulaukdavau jokio. Nei žodžio, nei judesio. O vis dėlto mano nuojauta neblėso, nors niekada nepasitvirtino. Tikriausiai klydau, ir klysti mane akino noras matyti joje žmogaus žymių. Įpratau kalbėtis ir su ja taip, kaip naktimis kad šnekučiuodavausi su lokiu. Nors kalbos tebuvo vienusės, išliejęs savo rūpesčius, nuogaštavimus ir bėdas, papasakojęs apie tai, kuo džiaugiausi ar apie ką svajoju, pasijusdavau geriau. Žmogus turi su kuo nors kalbėtis. Aš supratau tai tik pradėjęs šnekėtis su žvėrimis. Retkarčiais mano atminties gelmėse iškildavo koks nors praeities prisiminimas iš gyvenimo su Visgale pradžios, iš vaikystės ar jaunystės laikų, ir aš pasakodamas apsiverkdavau. O ji, priešingai, niekaip nereagavo nei į mano prisiminimus, nei į mano ašaras. Kutlubugas retkarčiais ašaras nulaižydavo. Jos patiko jam dėl sūrumo.

Vis dažniau ir dažniau mąstydavau apie praeitį. Kuo toliau, tuo daugiau realumo ji įgaudavo, tuo svarbesnė darėsi man. Mylėjau praeities Visgalę tartum dabar. Iš visos širdies nekenčiau tų, kuriems kažkada jaučiau nepalankumą ar kuriuos niekinau. Artima man tapo motina, kurią vaikystėje menkai tesupratau, jaučiau gilią pagarbą tėvui, kurio anuomet prisibijojau. Tačiau Visgalė mano mintyse užėmė daugiausia vietos. Atmintis atgaivino net ir tokias mūsų bendro gyvenimo smulkmenas, kurių nebuvau pastebėjęs ar pastebėjęs, bet užmiršau tuojau pat. Lyg dabar mačiau ją drovią merginą stačiomis krūtimis, nusirengusią vestuvių guoliui, mačiau jos baltus lygius dantis, kai ji juokėsi žiūrėdama į kailiais ropinėjančią Šventaragį, tiesiau ranką, norėdamas paliesti ją, šokančią šventąjį šokį, idant Šventaragis išaugtų sveikas ir stiprus. Bet ranka sugniauždavo orą, akys galų gale išvysdavo priešais sieną ar stalą, o tai, kas panėšėjo į juoką, pasirodydavo besas paprastas tarnaičių spygavimas. Širdį man suspausdavo ilgesys, pasižadėdavau nebegalvoti daugiau apie tai ir nekankinu savęs, bet netesėjau. Galop tai netgi nuo manęs nepriklausė. Nejučia nugrimzdavau praeitin ir suvokdavau tai tik tuomet, kai viskas praeidavo. Po truputį ėmiau suprasti Varšą: ką reiškė išsuodintos ir riebalais išteptos jo figūrėlės. Nežinia, kiek tai būtų trukę. Bet nieko nėra pastovaus. Reikia būti atsargiems, sako Varšas. Turi dar kas nors atsitikti. Ir atsitiko.

Vieną rytą aš nubudau dar tamsoj ir nors miegojau nedaug, mano nuotaika po ilgo laiko buvo nepaprastai pakili. Džiaugiausi pats nežinodamas, kodėl džiaugiuosi. Jaučiausi jaunas ir stiprus, net pamėginau eiti su Kutlubugu ristyčių. Galop, žvalus ir susijaudinęs, užmoviau lokiu grandinę ir, pasiėmęs mėsą, nuėjau į kalną. Galimas daiktas, tai buvo naktis, kuri visiems suteikia gyvumo

(tokiomis naktimis pradėdami patys geriausi, stipriausi ir protingiausi vaikai), nes ir JI šįsyk netūnojo rūsio gilumoje, pasienyje, bet stovėjo aslos vidury pakėlusi galvą, tarsi klausytųsi garsų, sklindančių iš tolumos.

Nuo keisto džiugesio man truputėlį svaigo galva, ir, matyt, to užteko gimti neprotingai minčiai. Pirmą sykį per daugelį dienų man kilo noras pradžiuginti JĄ. Panorau išleisti ją truputėlį į laisvę, kad ji galėtų įkvėpti tyro oro ir atpratusiomis nuo šviesos akimis pažvelgti į dangų, kurio taip seniai nebuvo regėjusi. Aš išėjau palikęs duris atviras ir pririšau lokį prie medžio. Pats atsistočiau netoliese, žiūrėdamas, kas bus. Po valandėlės nerangus jos kūnas išniro iš rūsio tamsos ir sustingo tarpduryje. Kurį laiką stovėjo nejudėdama, traukdama gaivų rytmečio orą pro apvalias šnervių skylutes, vėliau pasijudino. Žengė kelis žingsnius ir sustojo žolėj. Jei prireiks, Kutlubugo padedamas nesunkiai ją sugrąžinsiu rūsin, pagalvočiau. Džiaugiausi išleidęs ją valandėlei.

Ūmai lokys suriaumojo. Aš apsigrėžiau, bet spėjau pamatyti tik raitelio siluetą ir išgirsti pašėlusį arklio kanopų bubsėjimą į žemę. Šventaragis, blauzdomis suspaudęs žirgo šonus, įsirežęs ir suspaudęs nusvirusią ietį, lėkė tiesiai link JOS.

– Ne! – surikau, bet buvo vėlu.

Ieties smaigalys įsibėdė ropliui į šoną ir išplėšė gabalą mėsos. Driežas išlinko nuo smūgio it mėnulio pjautuvas, ir jam iš gerklės ištrūko keistas gergždžiantis garsas. Šventaragis pavarė žirgą atbulą, ištraukė ietį ir ėmė grėžtis naujam puolimui, bet aš nedelsiau. Greičiau, nei pats galėjau tikėtis, pribėgau ir, sugniaužęs ieties kotą, patraukiau į save. Jis susvyravo ir nučiuožė nuo arklio. Tučiuojau paleido ietį, pašoko ir išsitraukė kardą. Slinkau atatupstas viena akimi stebėdamas ant grandinės besidaužantį ir riaumojantį Kutlubugą („Kad tik jis neatitrūktų!“), kita – pykčio iškreiptą jauną veidą, kupiną žiaurios širdgėlos. Šventaragis užsimojo trumpu kardu ir kirto: aš pajutau veriantį skausmą pilve.

– Še tau, – suurzgė jis. – Še tau. Už motiną. Daugiau tu manęs neapgausi.

Girdėjau, kaip grikši jo dantys, lyg jis trupintų jais žvyrą.

– Šventaragi! – aš nesusivokiau, man net į galvą neatėjo, kad esu rimtai sužeistas. – Nurimk. Aš esu tavo tėvas. Tavo motina...

Jis vėl užsimojo savo kardu ir vėl kirto iškošęs:

– Še tau.

Dar du sykius aš pajutau, kaip geležis perskrodė kiaurai: mano kūne suliepsnojo žarijos. Susiėmiau rankomis už pilvo ir tik dabar pamačiau, kad iš tiesų nebeturiu ką suimti, nebeturiu pilvo. Toje vietoje buvo lipni mėsos, drabužių skutų ir kraujo košė. Kojos man sulinko, ir griuvau į žolę. Mačiau, kaip Šventaragis nušluostė kardą apsiausto skvernu, įsikišo į makštis, apsigrėžė ir užsoko ant žirgo. Norėjau surikti jam kažką, bet neįstengiau. Ne tik todėl, kad nebeužteko jėgų. Man kūną lyg mėšlungis sutraukė. Baimė. Neapsakomas, gyvuliškas siaubas apėmė mane, kai supratau mirsiąs. Niekados dar taip nebijojau. Manęs nebeliko, tebuvo baimė. Mano kūnas buvo siaubo kūnas. Viskas, visi jausmai, skausmas susiliejo į vieną – į baimę. Akių obuoliai sukietėjo, odą raižė ir plėšė į tūkstančius skutelių. Pakėliau galvą ir pažvelgiau zovada tolstančiam Šventaragiui iš paskos. Tai, ką išvydau, mane galutinai pribloškė. Kažkas buvo pasikeitę pasaulyje. Ne, ne pasaulyje, o manyje. Aš buvau pasikeitęs. Aš pavirtau į driežą.

Man buvo lemta numirti driežu. Ūmai mano protas nušvito. Supratau viską galutinai. Mes abu klydome: ir Varšas, ir aš. Jučas čia niekuo dėtas, lygiai kaip niekuo dėtas Kentauro ženklas, lemtis ar dievai. Vien tik baimė pavertė mus bjauriais ropliais, gyvuliais, mano žmoną Visgalę ir mane. Niekas kitas, tik ji, šitas jausmas, nesuderinamas su žmogaus prigimtimi, bet vis tiek apimantis žmogų, yra viso mus ištikusio blogio priežastis. Baimė išnykti, nebegalėti žaisti savo pojūčiais ir jausmais,

nebegalėti mėgautis garsais ir spalvomis, baimė prarasti viską. Jeigu mes lygiai taip stipriai būtume pasidavę laimės jausmui, mes paprasčiausiai būtume ištirpę ore. Bet mes bijojome. Mes buvome apimti siaubo dėl savo gyvybės. Baimė mus padarė tokius. Nejaugi būtina numirti, kad šitai suprastum? Vargšė mano Visgalė, vargšė mano protinga mergaitė. Kaip baisiai ji turėjo manęs bijoti tuomet...

Mėginau pakilti ant keturių kojų ir šliaužti, bet kraujas plūdo iš manęs bangomis užliedamas žolę. Neįstengiau krustelėti. Pajutau, kaip kažkas prie manęs prigludo. Pasukau galvą ir pamačiau JĄ. Driežas, toks kaip ir aš, su didele išplėšta žaizda šone priropojo prie manęs ir atsigulė šalia, kad nė tarpelio neliko. Drėgnas liežuvis lyžtelėjo man kaklą. Mes, kunigaikštis Utenis ir jo žmona Visgalė, Kentauro herbo giminės, mes, du žmonės, vyras ir moteris, patyrę neregėto stiprumo jausmus, mes, du driežai gintaro spalvos akimis, mirėme ant rasotos žolės tekant saulei vasaros rytą. Tai, kas mus išskyrė, mus ir sujungė. Būk laimingas, sūnau.

Saulius Tomas Kondrotas, *Meilė pagal Juozapą*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004, p. 60–97.